

NEKROLOGIJA

Mario Agius miet fl-24 ta' Awissu, 1983

Kien bniedem dhuli u metikoluż. Il-konvinzjoni tat-twemmin ta' hajtu. Ta kontribut siewi f'ghadd ta' oqsmha tal-hajja Maltija. Meta f'nofs is-snin ghoxrin beda jigi mgħallem il-Malti fil-klassijiet ta' filghaxija fil-Liċeo, il-Belt, intefa' b'ruhu u b'gismu għall-istudju ta' das-suggett. Agius, flimkien ma' ieħor, kien gie l-ewwel. F'dawk is-snin beda jinqeda bih għat-tagħlim tal-poplu bis-saħħa ta' artikli, poeziji u essays f'gurnali u rivisti, fosthom *Il Cotra, Il-Malti, Lehen il-Malti* u *Il-Pronostku Malti*.

Twieled Hal Lija nhar it-2 ta' Diċembru, 1906. Beda l-istudji tiegħu fil-iskola primarja tan-Naxxar u f'dik ta' Hal-Lija. Issokta l-istudju fid-Dockyard School u fl-1921 daħal jaħdem bħala Shipwright Apprentice fit-Tarżna. Fl-1938 lahaq disinjatur (draughtsman) fl-istess intrapriża. Kellu sehem sew fit-twaqqif tad-Dockyard and Imperial Workers' Union fl-1936, u aktar tard inħatar viċi-chairman tal-Malta Technical and Clerical Association.

Kien iqis lil raħal twelidu – Hal Lija – bħala l-Parigi ta' Malta. Kien jiehu sehem attiv kwazi f'kull għaqda reliġjuża u soċjali tal-parroċċa b'mod partikulari bħala President ta' l-Azzjoni Kattolika u tal-Kunsill Parrokkjali.

Inħatar membru akkademiku ta' l-Għaqda tal-Kittieba tal-Malti (illum l-Akkademja tal-Malti) f'Novembru tal-1936. Kien ukoll membru habrieki fil-Catholic Social Guild, fil-Moviment Azzjoni Soċjali, fl-Għaqda Bibblika, fl-Anglo-Maltese League, fil-Kumitat Ċiviku ta' Hal Lija u mill-1969 sal-1976 kien President tal-Grupp Kultura Marjana.

Fost il-pubblikazzjonijiet tas-Sur Agius insibu 'Is-SS. Salvatur f'Malta' (1934); 'Marija Bambina' (1936); 'Il-Mons. Fco. Saverio Caruana, Isqof ta' Malta, Tifkira Nazzjonali' (1948); u manuskritt 'Dizzjunarju ta' l-Ilsien Malti' f'seba' volumi, (Ms. 312) Librerija ta' l-Università ta' Malta.

Karmenu Ellul Galea

Nota: Il-kitba tan-nekrologija li dehret f'*Il-Malti* (Marġa Speċjali) kienet xogħol Dr. O. Friggieri.

REĊENSJONI

J. ZAMMIT CIANTAR, "Malti tas-Seklu Tmintax", *Hyphen – A Journal of Melitensia and the Humanities*. Vol. IV, No. 5, 1985, pp. 178-206.

Dan huwa studju dettaljat li fih Joe Zammit Ciantar jippreżenta t-test ta' priedka bil-Malti dwar l-Immakulata Kuncizzjoni magħmula mill-Kjerku Ignazio Saverio Mifsud fil-knisja tal-Kuncizzjoni ta' l-Imsida fit-8 ta' Diċembru, 1739.

Din il-priedka hija l-eqdem forma ta' proża miktuba bil-Malti li nafu biha s'issa. Zammit Ciantar ifakkar li kont sibtha jien u li ppubblikajt siltiet minnha fl-1962 fl-ewwel ktieb ta' *Kitba w Kittieba tal-Malti* (pp. 29-30). L-awtur ilu minn dak iż-żmien jinteressa ruħu fil-priedki ta' Mifsud, u meta kien għadu fil-kors għall-ghalliema fis-"St. Michael's Teachers' Training College" (1962-1964) kien hadem teżina fuq żewġ priedki shaħ, *Stil ta' Priedki ta' Ignazio Saverio Mifsud*, li wahda minnhom kienet sewwa sew din li issa hareġ fir-rivista *Hyphen*, mogħnija b'facsimile tal-kitba ta' Mifsud u bi studju minsuġ bil-għaqal, mirqum b'kummenti maturi dwar il-predikatur innifsu, dwar il-kontenut tal-priedka u l-alfabett ta' Mifsud.

Għall-heffa ta' min jaqra, it-test bil-Malti huwa pprezentat b'versi numerati hamsa hamsa. Ta' siwi kbir huma n-noti mogħtija mill-awtur dwar 98 kelma jew frażi, l-aktar dawk li fihom tifsir dwar kliem li jew ma jinsabu fl-ebda dizzjunarju jonkella juru forom grammatikali mhux komuni. Fost dawn laqitna l-kelma *kumpās* (v. 4), li Zammit Ciantar, wara konsultazzjoni ma' wiehed surmast Tuneżin tal-Għarbi, inissel minn *kumbās*, fit-Tuneżin, li tfsisser "min ifakkar *ħafna*, *iħammem*, *isib soluzzjoni li ma jaraha ħadd*" (p. 191). Interessanti wkoll naqraw li fis-Seklu Tmintax il-kelma *lagar*, jew aħjar *laġar* (vv. 225, 234, 236, 241, 243) kienet magħmula mil-'l ta' l-artiklu agglutinat mal-kelma *aġar* li, fost hwejjeġ oħra, tfsisser flus jew haġ'oħra mogħtija b'karità. L-awtur jagħti eżempji oħra ta' kliem li fil-Malti ta' llum nafuh bl-'l ta' l-artiklu bħala biċċa integrali minnu, bl-artiklu agglutinat mal-kelma, bħal *labra* (L + IE-B-R), *liżar* (L + IE-Ž-R), *lixa* (L + *isca* (Sq.)) u oħrajn. (p.202)

Dwar il-kelma *Sieh* jew *Siah*, li l-awtur bir-raġun ighid li ma tinqarax sew fl-ms. Lili kienet habbtitni wkoll meta, fl-1962, tajtha bħala taqsira ta' *sinjur* billi din il-kelma tinsab f'tit iżjed 'il quddiem fl-istess paragrafu tat-test. Jista' jkun li wara kollox dil-kelma *Sieh* mhijiex haġ'oħra ħlief *Xih*, li Mifsud kiteb bl-ewwel ittra kapitali u f'tit xort'oħra minn *sih* (isieh) fil-vers ta' wara biex iż-żewġ kelmiet ma jiffixklux beiniethom. F'dan il-każ it-test jigi jinqara "... talbilhom grazzja illi jehduh quddiem ix-Xih" i.e. quddiem is-sid jew kap tad-dar. Għadna sa llum nużaw il-kelma *xih* fis-sens ta' "missier, jew kap tad-dar", jonkella ta' "principal, jew kap ta' Dipartiment, jew Ministru".

Bħala l-eqdem eżempju ta' proża miktuba, l-awtur jistudja t-test ta' din il-priedka b'serjetà kbira, u jagħtih importanza bħalma G. Wettinger u M. Fsadni kienu taw lill-*Kantilena* ta' Pietru Caxaro, l-eqdem dokument ta' poezija bil-Malti li nafu bih s'issa, aktarx miktub qabel l-1485. Il-fehma meqjusa ta' Zammit Ciantar hija li "il-Malti tal-priedka riprodotta hawn taht huwa l-Malti ta' madwar 250 sena ilu. Huwa iktar qarib tal-Malti tal-priedki ta', ngħidu aħna, ghoxrin sena ilu milli lejn dak tal-priedki ta' llum. Huwa Malti ħafna eqreb lejn dak ta' zmienna milli lejn il-Malti tal-*Cantilena*" (p.185).

Lil Zammit Ciantar nifirhulu ta' dan il-kontribut tabilhaqq siewi – fil-fatt huwa xempju ta' kritika ta' test letterarju qadim – u nawgurawlu li l-kwalitajiet sbieħ li għandu ta' dix-xiplina u kastigatezza jkompli jizviluppahom mhux biss fil-qasam dejjem jikber tal-priedki godma li qed insiru nafu bihom imxerrdin f'bosta kollezzjonijiet u biblijoteki, imma wkoll f'friegħi oħra ta' studji storiċi lokali.

Gużè Cassar Pullicino